

Joaquim Ruyra

IGUALADA I BLANES I

EL REM DE TRENTA-QUATRE

ANTONI DALMAU I RIBALTA

El rem de trenta-quatre és potser la narració més popular de l'obra extraordinària del gran escriptor català Joaquim Ruyra. Publicada originàriament com a fulletó a la revista *Juventut* (1903) i integrada després dins els volums *Marines i boscatges* (1903) i *Pinya de rosa* (1920), narra l'aventura marítima de la Santa Rita, una barca de cabotatge. Ruyra hi evoca, de manera magistral i amb un llenguatge inoblidable, els temps de la seva joventut a Blanes, quan la navegació a vela era el centre neuràlgic de l'activitat dels pobles de la costa. El que no saben la majoria dels actuals ciutadans d'Igualada i de Blanes és que, darrere el nom d'aquesta narració, s'amaga una bella història d'amistat i afectes mutus entre les dues poblacions, tan allunyades i tan diferents l'una de l'altra. Ens proposem, doncs, d'evocar aquest episodi perdut en les boires de la primera meitat del segle XX.

AMICS COMUNS

Sembla que tot va començar per l'amistat que, cap als anys vint, va forjar-se per raons que no coneixem amb exactitud entre un tercet de personatges eminents, tots tres units per idees comunes d'amor a l'art, a la fe catòlica i a la pàtria catalana: l'un era un estiuejant de Blanes i gran amic de Ruyra, el dibuixant Joan G. Junceda, resident a Barcelona però casat amb una

blanenca;¹ el segon era el sacerdot igualadí, Mn. Josep Forn i Talló, un dels nostres millors poetes, llatísta i traductor;² i el tercer, l'industrial i artista igualadí Pere Borràs i Estruch, un home de moltes iniciatives i inquietuds. Forn i Borràs, conciutadans, ja eren amics de feia temps i cadascun pel seu compte van mantenir durant molts anys un intens contacte epistolar amb Junceda: les cartes de l'industrial són presidides per una admiració profunda envers la persona i l'obra de l'il·lustrador més popular de Catalunya, al qual va fer diversos encàrrecs d'obra, sobretot en el temps de la postguerra; les de Mn. Forn, per la seva banda, igualment incondicionals, estan amarrades d'un profund sentit de l'humor, amb versos i bromes que el dibuixant del *Patufet* corresponia amb el mateix caràcter.

El cas és que, l'estiu de 1928, un greu incendi va enfonsar el patrimoni forestal que, entre d'altres propietaris, Joaquim Ruyra tenia al Montnegre, i l'escriptor va efectuar llavors una crida d'auxili als quatre vents per tal de pal·liar-ne els efectes i evitar la despoblació de la serra de les Gavarres.

1. Vegeu, entre una bibliografia molt més àmplia, DD.AA., *Junceda*, Barcelona: Amigos de Junceda / Fomento de las Artes Decorativas, 1952, imprès per Bas Estamper, d'Igualada.

2. Vegeu Antoni Dalmau i Jover, *Auster, senzill i noble. Mn. Josep Forn i Talló (1886-1936)*, Igualada: Priors del Sant Crist, 1987.

Probablement empesos per Joan G. Junceda, els igualadins amics del dibuixant i del poeta van mobilitzar-se fins a l'extrem que Igualada va ser la ciutat de Catalunya on es van recollir més donatius després de la crida, tant de caràcter individual com a través d'entitats com ara l'Associació d'Estudiants de l'Ateneu Igualadí, la biblioteca pública de la Caixa de Pensions, la Cambra de la Propietat o el Centre Catòlic d'Obrers. Per cert, l'aportació d'aquesta darrera entitat té la seva petita història, que coneixem pel mateix Joaquim Ruyra:³

«[...] Em pervingueren també [*d'Igualada*] amoroses veus de recança de no poder afavorir més encara l'obra que jo patrocinava. Tot trametent-me el producte del festival del Centre Catòlic, mossèn [*Antoni*] Malats m'escrivia: "És ben poca cosa; és quelcom que resta ben a sota els meus desigs; però s'ha de fer compte que el nostre Centre és un centre d'obers". Oh santes paraules que m'ompliren els ulls de llàgrimes».

Però llavors va esdevenir-se un fet inesperat: no gaire més tard, a la rifa de Nadal d'aquell 1928, el Centre Catòlic igualadí va treure el segon premi de la grossa, amb el número 59.743 que va repartir set milions de pessetes per tota la ciutat. I continuava Ruyra:

«Oh santes paraules que foren recollides per qui podia atendre-les! I qui podia recollir-les i atendre-les millor que Aquell qui ha dit que, quan en nom seu es reunissin dos, ell hi seria entremig? El cert és que al cap de pocs dies, per una sèrie de coincidències, certament d'ordre natural, però bon xic extraordinàries, mossèn Malats pogué anunciar-me, ple de joia, que el Centre Catòlic d'Obrers em trametia l'enorme quantitat de

vint-i-cinc mil pessetes. Així fou com la ciutat del gloriós Sant Crist de fesomies catalanes va posar-se al davant de tota la nostra terra en la caritativa gesta dels catalans».

Ruyra va quedar agraït per sempre més d'aquestes mostres de solidaritat i en el futur no va desapropiar cap oportunitat de proclamar-ho en veu alta. En aquest sentit, no van haver de passar gaires mesos sense que se li'n presentés l'oportunitat.

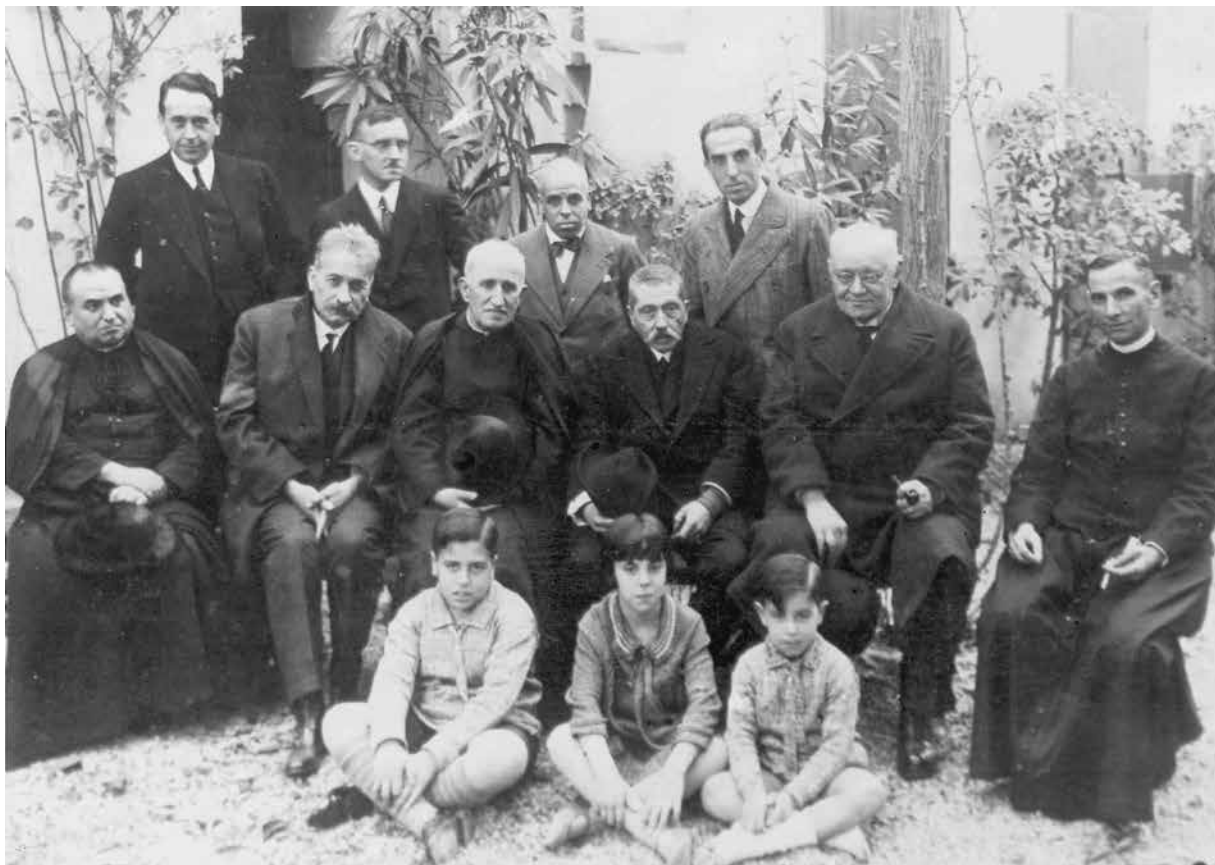
EL CONCURS DELS GOIGS DEL SANT CRIST (1929)

Ben aviat, doncs, un bell pretext va permetre la reunió a Igualada del nucli d'amics que hem descrit, engrandit per altres personalitats amb qui també tenien contacte, com ara el mestre Lluís Millet, el poeta i músic Joan Llongueres, l'arquitecte Cèsar Martinell o Jaume Raventós i Domènech, enginyer, publicista i cabaler de Can Codorniu.

Resulta que Pere Borràs i Mn. Josep Forn van concebre el projecte de celebrar un certamen literari per escollir els millors Goigs del Sant Crist d'Igualada. La convocatòria va adreçar-se «als poetes cristians de parla catalana» i el jurat va quedar integrat per Ruyra com a president, Millet i Reventós com a vocals i Forn com a secretari. Es van rebre 35 composicions, va ser premiada la del canonge vigatà Dr. Serra i Esturí i hi van merèixer accessits les obres de M. Antònia Salvà, Mn. Antoni Malats i Joan Llongueres. Els Goigs guanyadors van ser musicats pel mestre Millet i, d'aleshores ençà, formen part del patrimoni literari i musical més apreciat de molts igualadins, que encara els canten.⁴

3. Vegeu [s.a.], *Llibre dels Goigs premiats en el Concurs de 1929 a llaor del Sant Crist d'Igualada. Record de l'Homenatge*, Igualada: Pere Bas, estamper, 1930, p. 40.

4. Com és prou sabut, el mestre Millet va ser també l'autor de la música de dues peces literàries igualadines, igualment esplèndides, escrites per Mn. Josep Forn: l'himne *A Santa Maria d'Igualada*, l'any 1927, i l'*Adoració de les cinc llagues de Jesús Crucificat*, l'any 1936.

D'esquerra a dreta, drets: Cèsar Martinell, Joan G. Junceda, Pere Borràs i Joan Llongueras. Asseguts: Dr. Joan Lladó, Lluís Millet, Dr. Maria Serra i Esturí, Joaquim Ruyra, Jaume Raventós i Mn. Josep Forn. Asseguts a terra, els fills de Pere Borràs (ACAN-AFMI 1606)

D'aquest certamen, la família Borràs conserva a l'arxiu familiar tota la documentació, però se'n guarden també dos testimonis preciosos: el llibre de record que ja hem citat i la coneguda fotografia que també reproduïm i que va ser feta al pati de la casa de Pere Borràs i Estruch.

En els anys següents i fins a la Guerra Civil, els contactes personals i la correspondència entre els amics que hem esmentat va continuar de manera molt activa. Per exemple: a la *Revista d'Igualada* de la primera època, de la qual Pere Borràs era un dels animadors, hi van aparèixer dibuixos de Junceda i textos de Ruyra. D'altra banda, i com ja s'ha escrit,

«[...] mentre Mn. Forn i Ruyra seguiren atentament i participaren en el desenvolupament del moviment fejecista català, durant aquests primers anys trenta Pere Borràs participava en una nova iniciativa cultural: l'any 1932 va formar part de la comissió que s'encarregà d'estructurar i organitzar l'Arxiu fotogràfic Municipal d'Igualada, una tasca que els va merèixer "el gran premi" de l'exposició Històrico-Fotogràfica de Catalunya el 1934 a Barcelona».⁵

5. Antoni Reyes, Aitor Roger i Domènec Valls, *El rem de trenta-quatre. De la ficció a la realitat*, Blanes: Ajuntament i Arxiu, 2003, p. 46.

EL REM AL SANTUARI DEL VILAR

L'any 1934, Joaquim Ruyra va celebrar el seu 75è aniversari i arreu de Catalunya es van fer actes per homenatjar-lo.⁶ I una de les idees que es va materialitzar va ser la de pujar al santuari de la Mare de Déu del Vilar —un lloc de pelegrinatge i devoció popular molt estimat a Blanes— un rem de trenta-quatre pams, emulant la promesa en forma de vot efectuat per la protagonista de la novel·la, Marianna Saura, com a acció de gràcies per haver-se salvat del naufragi els mariners de la barca Santa Rita.

6. La junta directiva del Centre Catòlic d'Igualada, presidida aleshores per l'industrial del tèxtil Jaume Ortínez i Gili, va acordar el 23-5-1934 d'adherir-se als homenatges que van fer-se al mestre Ruyra.

Així va fer-se, doncs: el mestre d'aixa blanenc Josep Vieta va encarregar-se de la construcció del rem que, el 27 de setembre, data exacta de l'aniversari de Ruyra, va ser transportat primer en cotxe i després a coll pels boscos propers a l'ermita. El mateix escriptor, que va ser acompanyat per molts veïns de la vila amb rams de flors, va ajudar a portar el rem en un tram del camí.

Els amics igualadins no podien ser pas absents d'aquesta festa, per molt que haguessin de fer un llarg trajecte. Tres dies abans, Pere Borràs va escriure a Joan G. Junceda en aquests termes:

«Rebuda la seva estimada lletra, tot seguit m'he posat en contacte amb Mossèn Forn i hem acordat acceptar el convit a la cerimònia de portar el *Rem de trenta-quatre* a l'ermita del Vilar. Aquest honor no el podíem defugir; no hi falta més! El mestre Ruyra es mereix això i molt més, i el traslladar-nos a Blanes no és pas un sacrifici sinó un plaer per a l'esperit».

Però vet aquí que Pere Borràs va tenir també una altra iniciativa, cridada aquest cop a tenir un notable valor històric: emportar-se a Blanes la seva càmera Pathé-Baby de 9,5 mm i, amb la col·laboració del seu fill Pere, filmar diversos moments de l'acte. Això va permetre realitzar una pel·lícula de cinc minuts en la qual es contenen les úniques imatges en moviment que es coneixen de Joaquim Ruyra, que hi surt amb posat festiu i rialler, realment feliç. Se'l veu que encén i fuma davant la càmera un dels seus caliquenyos, abans de carregar el rem una estona a l'espatlla amb els altres portants i de rebre l'homenatge de les dones de la vila que l'acompanyen amb els seus rams de flors... Hi apareixen també, més fugaçment, el mateix Mn. Forn, Junceda i Pere Borràs. La pel·lícula es va passar pocs dies després al Centre Catòlic de Blanes, «per tal que les persones que treballaven i que no varen poder anar al Vilar el dijous de la celebració es poguessin fer una idea de com havia transcorregut l'acte... *"i se'n consolín una mica"*...»

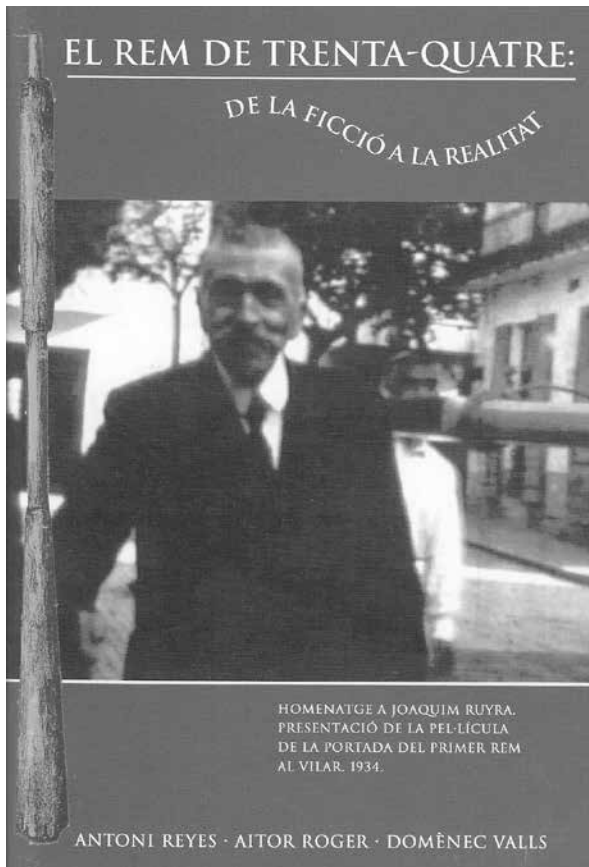
Santuari del Vilar, abans de la guerra (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya) (Fons família Cuyàs)

La pel·lícula del romiatge va quedar guardada a casa de la família Borràs fins que, molts anys després, el 2003, en complir-se el centenari de la publicació de la narració de Ruyra, els responsables de l'Arxiu Municipal de Blanes, que n'havien sentit a parlar, van fer passos per recuperar-la. I així va ser, gràcies a la disponibilitat dels descendents de Pere Borràs, que la van localitzar i la van cedir. La pel·lícula, no cal dir-ho, és interessant per a nosaltres pels breus rastres de signe igualadí que s'hi troben, però sobretot és un tresor per als veïns

de Blanes, que hi van poder retrobar i reconèixer els participants de la diada memorable de 1934.⁷

No van transcórrer encara dos anys que l'esclat de la Guerra Civil va emportar-se, com si fos una rierada, tot l'ambient i l'esperit dels

7. Arran del centenari i de l'aparició de la pel·lícula, l'Arxiu de Blanes va editar aquell 2003 un excel·lent llibret de 52 pàgines que ja hem citat abans en una nota de peu de pàgina i que està ple d'imatges i de referències igualadines.

protagonistes de la festa. L'ermita del Vilar i el rem mateix van ser incendiats a l'inici del conflicte, i van haver de ser reconstruïts als anys quaranta. Joaquim Ruyra, que va sofrir alguns contratemps durant aquell període, va morir el maig de 1939 en un ambient llòbrec que va silenciar la seva pèrdua. I, a Igualada, Mn. Josep Forn havia estat assassinat no gaire abans, el 18 d'agost de 1936, prop de Can Sabater, al terme d'Òdena, després d'haver-se volgut amagar a can Jantorres, propietat del seu cunyat: els seus amics, encapçalats un cop més per Pere Borràs, van alçar un monòlit en record d'ell el 18 d'agost de 1940, al mateix indret del crim. Per la seva banda, Jaume Raventós va morir el 1938, Lluís Millet el 1941 i Joan G. Junceda l'any 1948, després d'haver vist com havien quedat silenciats

tots els periòdics on havia desplegat el seu humor i d'haver passat dificultats en el tram darrer de la seva vida. Finalment, Pere Borràs i Estruch i Joan Llongueres van morir tots dos no gaire més tard, el 1953, als 66 i 73 anys, respectivament.

Així, doncs, tota la fornada de components d'aquell nucli d'amics que hem descrit al començament van desaparèixer en aquells anys sinistres en circumstàncies certament diverses, però la guerra i la postguerra van destruir el món en què s'havien projectat i, en una gran mesura, van segellar-ne el rastre per molt de temps. Ara, passats tants anys, és un goig recordar l'esperit d'aquella època i d'aquells homes, d'una fecunditat tan gran en totes les facetes que van abordar...

ANTONI DALMAU I RIBALTA (Igualada, 1951) és el director de la *Revista d'Igualada*. Autor d'una vintena llarga de llibres, el més recent de tots és *Els carrers i les places d'Igualada. Nomenclàtor i història*, que va ser publicat conjuntament amb M.Teresa Miret i Marta Vives l'any 2020. Enguany ha col·laborat en l'obra col·lectiva *L'església de Santa Maria d'Igualada*.

ANNEX. UNA CARTA DE MN. JOSEP FORN A JOAQUIM RUYRA (1931)

Fruit de les relacions entre igualadins i blanencs, i anterior a la trobada de 1934, és una carta de Mn. Josep Forn adreçada el 2 d'agost de 1931 a Joaquim Ruyra. Nosaltres l'hem coneguda ara, però ja va ser publicada per Lluïsa Julià i Capdevila al seu *Epistolari de Joaquim Ruyra* (Barcelona: Curial, 1995, p. 299-300). Tanmateix, com que no estem gens segurs que sigui coneguda entre els igualadins, ens permetem de transcriure-la aquí, com una necessària i petita contribució al coneixement d'un dels nostres millors poetes. La carta, que es troba al fons particular dels hereus d'Alberto Oller Garriga, de Barcelona, diu així:

«Igalada, 2 d'agost de 1931.

Sr. Joaquim Ruyra.

Molt estimat i admirat mestre: ja fa una pila de dies, l'amic Pere Borràs em va portar el riquíssim present d'un exemplar de *La cobla*, avalorat, immensament per a mi, amb una dedicatòria de la vostra mà, bona i generosa.

Déu us pagui l'alegria que em vau donar! Una alegria sincera, que només calcularíeu bé si sabéssiu el grau d'admiració que sento, des de jovenet, per la vostra incomparable personalitat literària. Una admiració que encara va pujar de punt una vegada, quan jo era estudiant de retòrica, que vaig sentir el bisbe Torras (ben poc amic d'elogis balders) dient al meu catedràtic (Dr. Serra Esturí, a.c.s.): «Llegeixi la *Jacobé* d'en Ruyra. És admirable!». En aquells temps que els grans literats i artistes em semblaven com una mena de divinitats que no es podien veure ni tocar...

Bé, estimat mestre; perdoneu-me el no haver estat més diligent a estendre-us el present rebut. No vaig fer-ho a cop calent, perquè vaig voler primerament llaminejar les llepolies de *La cobla*. Jo diria que fins quan feu virtuosisme, a tall de Carner, plantejant-vos problemes de mètrica i de rima, només pel gust de dominar-los i resoldre'ls, els vostres versos conserven —més que no pas els d'ell— la frescor espontània d'una musa autèntica. Tot amb tot, els vostres versos no poden fer-me oblidar de la vostra prosa. I no sé què pagaria perquè Déu no us tragués d'aquest món fins que haguéssiu donat a Catalunya la vostra novel·la... llarga.

M'ha interessat també en gran manera l'estudi prosòdic amb què prologueu el vostre recull. Quants escriptors de certa popularitat podrien o haurien de prendre exemple de la perfecció *conscient* que vos poseu en les vostres obres.

I no vull continuar més cantant *endechas* sota la vostra finestra, perquè no vull que em prengueu per aquella *lluerna* del vostre apòleg, fent l'amor a l'*estel*.

Déu us doni molts anys de salut i ganes d'escriure, tal com li ho demana el vostre devotíssim admirador

Josep Forn, pvre.

P.S.- Penso que deu trobar-se a Blanes, i per això l'hi adreço la present».